

11/7/04

ה'א ק'ש"ה

הצעת חוק יסודי - חוק יסודי

הצעת חוק יסודי: מדינת ישראל כמדינת העם היהודי

1. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית והיא מדינת העם היהודי.
2.
 - א. מדינת ישראל תחתור לאחדותו של העם היהודי ולשלומם של בני העם היהודי בכל מקום שהם.
 - ב. מדינת ישראל תפעל לשימורה ולטיפוחה של מורשת ישראל.
 - ג. מערכת החינוך במדינת ישראל תיתן משקל מיוחד להנחלת התרבות היהודית.
3. מדינת ישראל תאפשר ללא-יהודים כמדינת ישראל לפעול לשימור זהותם, שפתם ומורשתם על-פי השקפתם ובהתאם לחוקי המדינה.
4.
 - א. מדינת ישראל תעודד קיבוץ גלויות והתיישבות יהודית בארץ.
 - ב. כל יהודי זכאי לעלות ארצה למעט אם נוכח שר הפנים שקיימת סכירות גבוהה שהמבקש יסכן את שלום הציבור, בריאותו או בטחונו.
 - ג. כל יהודי העולה ארצה זכאי, בהתאם לחוקי המדינה, לאזרחות ישראלית.
 - ד. אין באמור בסעיף זה למנוע מאחרים לקבל אזרחות על-פי תנאים הקבועים בחוק.
5.
 - א. עברית היא השפה הרשמית של מדינת ישראל.
 - ב. לשפה הערבית יוענק מעמד מיוחד בחוק.
6.
 - א. ימי המנוחה הקבועים במדינת ישראל הם שבת ומועדי ישראל.
 - ב. אופיים הציבורי של ימי המנוחה יוסדר בחוק. חוק שיחוקק מכוח סעיף זה לא יפורש ולא יבוטל מכוח חוקי יסוד אחרים.
7. תישמר הכשרות בכל הגופים הציבוריים הממלאים תפקיד על פי דין.
8.
 - א. דגל המדינה הוא לבן, פסי תכלת סמוך לשוליו ומגן דוד תכול באמצעיתו.
 - ב. סמל המדינה הוא מנורת שבעת הקנים, עלי זית בצידה המילה "ישראל" למרגלותיה.
 - ג. הימנון המדינה הוא "התקווה".

אגף ממשלתי

דברי הסבר

סעיף 1: מדינת ישראל הוכרזה כ"מדינה יהודית" במגילת העצמאות. היא הוגדרה "כמדינה יהודית ודמוקרטית" בחוק חינוך ממלכתי (התשי"ג-1953) ובחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (התשנ"ב-1992). היא הוגדרה "כמדינתו של העם היהודי" בחוק-יסוד: הכנסת (תיקון משנת התשמ"ה-1985). בתיקון לתיקון משנת 2002 הביטוי הוחלף בביטוי "מדינה יהודית ודמוקרטית". אמנם הביטוי "מדינת העם היהודי" הופיע שוב בחוק חסינות חברי הכנסת (תיקון משנת התשס"ב-2002). הגדרות אלה מופיעות לצורך יישומים מוגבלים. מטרת חוק-יסוד המוצע היא להעניק עיגון חוקתי מפורש וכללי לקביעות אלה.

סעיף 2: החתירה לשלומם של בני העם היהודי היא ממטרות היסוד של מדינת ישראל הבאה לידי ביטוי בין היתר בחוק לעשיית דין באצנים ובעוריהם (תש"י-1950).

שימורה של מורשת ישראל גם הוא ממטרות יסוד של מדינת ישראל הבא לידי ביטוי בין היתר בחוק יסודות המשפט (התש"ם-1980) ובחוק שעות עבודה ומנוחה (התשי"א-1951). סעיף זה נותן ביטוי לכך שלכידותו של עם ישראל אינו עניין של מוצא אתני בלבד אלא של מורשת משותפת הראויה לשימור. אין מטרתו של סעיף זה להסדיר יחסי דת ומדינה, נושא שני במחלוקת, אלא לעגן בחוקה יחס חיוני למורשת המשותפת של העם היהודי.

סעיף 3: זכויות הפרט מעוגנות בחוקי יסוד אחרים. מכיוון שחוק-יסוד זה מציע לעגן זכויותיו של העם היהודי חובה לעגן בחוקה גם את זכויותיהן של קהילות שאינן יהודיות. לקהילות אלה יש את הזכות לשמר את מורשתן, לרבות מנהגיהן הדתיים, שפתן, וזהותן. זכות זו כוללת את הזכות לנהל מוסדות חינוך ותרבות המנחילים את מורשתם. יודגש שאין בסעיף זה הכרה בזכויות קיבוציות פוליטיות או כלכליות.

סעיף 4: סעיף זה מעניק עיגון חוקתי לעקרונות הקבועים כבר בחוק השבות (תש"י-1950), חוק יסוד מקרקעי ישראל (תש"ך-1960), וחוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית - הסוכנות היהודית לארץ ישראל (תשי"ג-1953). סעיפים אלה אינם מעניקים עיגון חוקתי לכל פרטי חוקים אלה, בין היתר: הגדרת "יהודי", מעמדם של קרובי משפחה שאינם יהודים, וכו'. סעיף זה מדגיש את שאיפתה של מדינת ישראל לשמש כחוף מבטחים לכל בני העם היהודי, עם שאין לו בית לאומי אחר.

יצוין שעמים רבים, ובפרט אלה שהשיגו את עצמאותם וחירותם בעשרים השנים האחרונות, מעגנים בחוקותיהם התייחסות לבני עמם במזורה החוזרים למולדתם ושאינם חוזרים למולדתם.

לדוגמה, בחוקה של פולין:

6.2 The Republic of Poland shall provide assistance to Poles living abroad to maintain their links with the national cultural heritage.

52.5 Anyone whose Polish origin has been confirmed in accordance with statute may settle permanently in Poland.

בחוקה של סלובניה:

5. It shall maintain concern for autochthonous Slovene national minorities in neighbouring countries and for Slovene emigrants and workers abroad and shall foster their contacts with the homeland.... Slovenes not holding Slovene citizenship may enjoy special rights and privileges in Slovenia.

צוילים ובנוסחה

בחוקה של בולגריה:

25.2 A person of Bulgarian origin shall acquire Bulgarian citizenship through a facilitated procedure.

בחוקה של רומניה:

7. The State shall support the strengthening of links with Romanians living abroad and shall act accordingly for the preservation, development and expression of their ethnic, cultural, linguistic, and religious identity under observance of the legislation of the State of which they are citizens.

בחוקה של מקדוניה:

49. The Republic cares for the status and rights of those persons belonging to the Macedonian people in neighbouring countries, as well as Macedonian expatriates, assists their cultural development and promotes links with them. The Republic cares for the cultural, economic and social rights of the citizens of the Republic abroad.

סעיף 5: הכרות העצמאית לא קובעת כל הוראה באשר לשפת המדינה. אין גם למצוא הוראה כזו בחקיקה רגילה. ההוראה היחידה בנידון קבועה בדבר חקיקה מנדטורית: הוראת סעיף 82 לדבר המלך במועצה 1922. אך טבעי הוא לעגן כעת בחוק יסוד את היותה עברית השפה הרשמית של מדינת ישראל. ברור שראוי וחשוב שלשפות אחרות, כגון ערבית, תהיה הכרה בחוק. אולם, אין בזה לחייב הכרתן של שפות אחרות כשפות רשמיות. יצוין שבמבוא לאמנה האירופית לשפות אזוריות ושפות של מיעוטים הודגש ש: the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them

סעיף 6: אחד מהיסודות של מורשת ישראל הוא הלוח העברי הקובע שבת ומועדי ישראל כימי מנוחה, כפי שכבר בא לידי ביטוי בחוק שעות עבודה ומנוחה (תשי"א-1951). אופיים הרצוי של ימי מנוחה אלה שנוי במחלוקת. אלו מבקשים לנצל חוק-יסוד: חופש העיסוק כדי לפסול חוקים הנוגעים לימי מנוחה. אלו מבקשים לעגן פרטי חוק שעות עבודה ומנוחה, אולי בצורה מחמירה יותר, בחוקה עצמה. הפתרון הריאלי היחיד הוא לאפשר למחוקק לפעול במקסימום גמישות ולהסיר משני הכיוונים את איום החוקה בעניין זה.

סעיף 7: שמירת הכשרות במוסדות ציבוריים הממלאים תפקיד על פי דין (כגון צבא, כנסת וכו') אינה מעוגנת בחוק. היא מוזכרת במכתב "הסטטוס קוו" של דוד בן-גוריון ואינה שנויה במחלוקת ציבורית. יצוין שהסעיף מתייחס רק לשטחים ציבוריים.

סעיף 8: סעיף הדגל מעניק עיגון חוקתי לעקרונות הקבועים כבר בחוק הדגל והסמל (התש"ט-1949). סעיף זה אינו מעניק עיגון חוקתי לכל פרטי החוק.